

کمیک استریپ مبتنی بر هویت ایرانی – اسلامی

پرویز اقبالی، هنرمند تصویرساز معتقد است؛ زبان تصویر باید با فرهنگ، دین و هویت دینی ما هماهنگ باشد. این هنرمند که داور بخش کمیک استریپ چهاردهمین سوگواره هنر عاشورایی است، گفت؛ در سوگواره‌های عاشورایی موضوعات مذهبی و تاریخی چون اربعین مدنظر قرار دارد که پرداختن به آن، نیازمند توجه به یک سری نکات است، مثلاً خیلی از افراد دست‌قدرتمندی در زمینه طراحی واجرا دارند ولی متأسفانه قلم‌شان هویت ایرانی ـاسلامی ندارد.

«جام جم» تاریخ معاصر یک هنر ایرانی

را با دکتر حمیدرضا قلیچ‌خانی مرور می‌کند

خوشنویسی نیازمند توجه عام و خاص

دکتر حمیدرضا قلیچ‌خانی متولد ۱۳۴۷ خوشنویس، پژوهشگر، فارغ‌التحصیل ادبیات‌نمایشی، کارشناسی‌ارشد زبان و ادبیات فارسی و فارغ‌التحصیل مقطع دکتری از دانشگاه دهلی است. او تاکنون چند کتاب و مقاله تالیف و به زبان‌های مختلف ترجمه کرده است. قلیچ‌خانی در سال ۹۷، طوبی زرین، نشان عالی و لوح یازدهمین جشنواره هنرهای تجسمی را در بخش پژوهشگران هنرهای تجسمی دریافت کرده است. با این استاد برجسته خوشنویسی درباره نبود برنامه مدون برای حمایت و توسعه خوشنویسی، مهاجرت خوشنویسان کشور، دلایل مقبولیت هنر خوشنویس در دهه ۶۰، تجربه خوشنویسی و برگزاری کلاس‌های مجازی در دوران کرونا و جدیدترین تالیف او که در ارتباط با ام‌سلمه، دختر فتعلی‌شاه برجسته‌ترین بانوی خوشنویسی است، گفت‌وگو کردیم.

محمدحیدری گروه فرهنگ‌و‌هنر

رشد خوشنویسی پس از انقلاب اسلامی

قلیچ‌خانی درباره هنر خوشنویسی و فرازوفرودهایی‌که طی دهه‌های اخیر داشته است به جام‌جم گفت؛ بعد از انقلاب اسلامی خوشنویسی در ایران و هنرهای وابسته به آن به اوج رسیدند که در تاریخ ۱۴۰۰ساله این هنر خاص است. مثلاً بانوان خوشنویس به اندازه تاریخ خوشنویسی ایران در این ۴۰ سال پرورش پیدا کردند. البته ما این را منسوب می‌کنیم به برنامه‌های آموزشی انجمن خوشنویسان و پاسداری از خوشنویسی که در ۴۰ سال اخیر داشتیم اما امروزه و در ۱۰ یا ۲۰ سال آینده با معضل ترافیک خوشنویس مواجه هستیم و خواهیم بود. ترافیک زیادی در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ در خوشنویسی ایجاد شد و علاقه‌مندان زیادی به شکل تخصصی وارد این حوزه شدند اما این افراد امروز دچار بیکاری مفرط شده‌اند. با این‌که مدارج استادی دارند اما برخی از آنها درآمدشان در ماه به پنج میلیون تومان هم نمی‌رسد. یعنی برنامه‌ای نبوده و باگسترش اینترنت و فضای دیجیتال هم همراه شده است. با اوج‌گرفتن آموزش‌های خوشنویسی و مشاغل مرتبط با آن مثل پارچه‌نویسی و تابلونویسی، امروز شاهدیم که بازار کار بسیاری از این مشاغل از بین رفته و عده کثیری بیکار شدند و این روند متأسفانه ادامه خواهد داشت، چون تا این نسل متخصص زنده است این بالانس نبودن ادامه خواهد داشت.

هنر مقبول دهه ۶۰

وی درباره این‌که چرا در دهه ۶۰ خوشنویسی یک هنر مقبول بود و جزو دروس اصلی مدارس قرار داشت ولی امروز مثل گذشته به آن اهمیتی داده نمی‌شود، به کاربردی بودن هنر خوشنویسی در آن سال‌ها اشاره کرده و گفت؛ اگر می‌خواستیم روزنامه‌دیواری کار کنیم یا پارچه‌ای نوشته شود همه اینها با خوشنویسی گره خورده بود. به یاد دارم دوران سربازی در دهه ۶۰ در یادگان پارچه‌نویسی می‌کردیم یا تصاویر شهدا را با رنگ کار می‌کردیم اما امروز همه این کارها با رایانه انجام می‌شود. پرینت می‌گیرند و بنر را به شکل چاپی آماده می‌کنند. ارتباط کاربردی این هنر تا اندازه‌ای با آموزش همخوانی ندارد. یک بخش عمده‌ای از کارکرد خوشنویسی از بین مردم رخت بر بسته است. البته این می‌تواند جنبه مثبت هم داشته باشد، برای کشوری با جمعیت بیش از ۸۰ میلیون نفر صد خوشنویس لازم داریم. افرادی که حرفه‌ای باشند و کار موزه‌ای تولید و نمایشگاه حرفه‌ای برگزار کنند اما وقتی این تعداد به چند هزار نفر می‌رسد طبیعی است که این افراد بازار کار ندارند.

وی درباره این‌که چقدر تکنولوژی بر حاشیه رفتن خوشنویسی اثر منفی داشته است، افزود؛ البته می‌توان از زاویه دیگری به این موضوع نگاه کرد و عکاسی را مثال زد. در کشور ما شاید نزدیک به ۷۰ میلیون نفر گوشی موبایل دارند و با آن عکاسی هم می‌کنند. این موضوع سبب نمی‌شود رشته عکاسی از دانشگاه حذف شود. دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته عکاسی زیر نظر بهترین استادان این رشته تدریس می‌شود و به نظر من عکاسی کردن همه مردم با موبایل هیچ لطمه‌ای به این هنر نمی‌زند. خوشنویسی را هم می‌توان از این زاویه دید. همه می‌توانند با قوینت‌های مختلف روی جلد کتاب یا پوستر کار کنند . این امر باعث نشده منزلت و ارزش هنر خوشنویسی کم

او با اشاره به شیوه‌های مختلف طراحی بیان کرد؛ آنچه مدنظر ما قرار دارد این است که فرهنگ غربی به کار گرفته شده در بی‌نماهای آمریکایی، اروپایی و ژاپنی، مناسب برای زیان تصویری که بخواهد با آن اربعین و داستان ایرانی –اسلامی بیان شود، نیست. اقبالی تأکید کرد؛ با توجه به حساسیت در مورد قابلیت‌های بیانی تصویر، تصویرسازی‌های امروزی باید بر فرهنگی بومی و هویت ایرانی-اسلامی متکی باشد. آنچه همواره تحت تأثیرش قرار گرفته‌ام فرهنگ ایرانی-اسلامی است

که در چند چیز از جمله ساختار طراحی می‌تواند خود را بروز دهد. او نکته براهمیت در کمیک استریپ را بحث اجرا و رنگ‌آمیزی دانست و تأکید کرد؛ ما می‌توانیم در اجرا خود را به فضاسازی و نوع بیان نقاشی و تصویرسازی‌های ایرانی –اسلامی نزدیک کنیم، یعنی واقعگرایانه تصویرسازی کنیم ولی در اجرا ساختار طراحی و رنگ‌آمیزی را به سمت نگاه ایرانی –اسلامی ببریم، نمایشگاه چهاردهمین سوگواره هنر عاشورایی، آذرماه در تهران و ۳۱ استان کشور برگزار می‌شود.

موضوع اشاره کرد و یادآور شد؛ جنبه مثبت این است که ما ظرفیتی در خوشنویسی داریم که باعث شده کشورهای دیگر مثل کشورهای عربی و ترکیه، نگاه ویژه‌ای به هنرمندان ما داشته باشند که به نظر من دستاورد مهم و قابل صادر کردن است اما از جنبه منفی وقتی به این موضوع می‌پردازیم باید به نبود بازار کار در ایران اشاره کنیم. همزمان با خراب شدن بازار کار در ایران، مسابقات مختلف بین‌المللی در کشورهایی چون الجزایر، قطر و به‌ویژه ترکیه برگزار می‌شود. در ترکیه چون خط فعلی آثار عربی و فارسی نیست در نتیجه اقبالی به خوشنویسی ایران دارند . از طرفی با ریز شدن در عملکرد کسانی که آنجا می‌روند متوجه می‌شویم ترکیه سلیقه خودش را به هنرمندان ما اعمال می‌کند. یعنی نمی‌توانند خط ثلث و نسخ ایرانی بنویسند و اینها را به سمت عثمانی و عربی برمی‌گردانند.

شاگردانی بودند که نزد من کار می‌کردند به‌ویژه چند بانوی خوشنویس که امروز در استانبول موفق هستند. تقاضا به شکل برخورده است. در حالی که در دهه ۶۰ مردمی‌ترین هنر خوشنویسی بود. به یاد دارم سال ۶۵ در مسجد محله کلاس خوشنویسی رایگان برگزار کردم و بیش از ۷۰ نفر در این کلاس شرکت می‌کردند اما امروز اگر بخواهیم کلاس برگزار کنیم شاید ۴ نفر حضور پیدا کنند. این نشان می‌دهد مخاطب و بازار، پسند جامعه نیست و ورود تکنولوژی و اینترنت و ... هم تأثیر دارد. کما این‌که پیش‌بینی وزارت آموزش و پرورش و سازمان فنی‌وحرفه‌ای این است بچه‌هایی که این روزها در مقطع ابتدایی تحصیل می‌کنند زمانی که دیپلم بگیرند ۶۰ درصد مشاغلی که الان وجود دارد آن زمان دیگر وجود نخواهد داشت و این نشان می‌دهد جامعه با یک سرعت و شتاب زیاد در حال تغییر و تحول است.

مهاجرت هنرمندان خوشنویس

دکتر قلیچ خانی درباره جایگاه خوشنویسی ایران و دلیل مهاجرت هنرمندان خوشنویس از ایران به جنبه‌های مثبت و منفی این

نکته

یک اشتباه در ثبت خوشنویسی ایران

دکتر قلیچ‌خانی درباره این‌که چرا به جای ثبت جهانی خوشنویسی ایران، برنامه ملی پاسداری از هنر سنتی خوشنویسی در ایران در فهرست آثار جهانی یونسکو به ثبت رسید، گفت؛ در باب ثبت جهانی خوشنویسی باید به این موضوع اشاره کنم که ۱۶کشور خوشنویسی عربی را به نام خودشان ثبت کردند. ترکیه هم خوشنویسی عثمانی را ثبت کرده و ایران به جای پیوستن به آنها بایثت خوشنویسی ایرانی، برنامه پاسداری از خوشنویسی در ۴۰سال اخیر را ثبت کرد. انتقاد من این است که ما این برنامه را که ثبت کردیم برنامه‌ای مدون نبوده و فقط یک گزارش ارائه کردیم که این گزارش خیلی سطحی بود و حرفه‌ای نبود. به دلیل این‌که انجمن خوشنویسی ایران یک نهاد آموزشی است و از قدیم هم همین‌طور بوده و یک نهاد پژوهشی نیست و تاکنون هم ندیدیم یک کتاب پژوهشی منتشر کند یا رشیوی داشته باشد. البته خود انجمن خوشنویسان مدعی این موضوع نیست. اما وزارت میراث فرهنگی بنا به دلایلی به جای این‌که خط نستعلیق را به عنوان خط ملی ایران یا خوشنویسی ایرانی که برونده‌های قفوری دارد به یونسکو معرفی کنند، برنامه پاسداری از خوشنویسی را که مد‌ستی بود ارائه کرد.

نمایشگاه

نمایشگاه کاریکاتورهای فوتبالی

نمایشگاه بین‌المللی کارتون و کاریکاتور جام‌جهانی فوتبال ایران ۱۴۰۱ همزمان با آغاز بازی‌های جام جهانی فوتبال ۲۰۲۲قطر در حوزه هنری برگزار می‌شود. این نمایشگاه روز یکشنبه ۲۹ آبان‌ماه با

برپایی مراسمی از ساعت ۱۴ در گالری‌های حوزه هنری افتتاح می‌شود. برای حضور در این نمایشگاه ۱۷۳۶ اثر از ۵۷۹ هنرمند از ۷۲ کشور در مسابقه بین‌المللی کارتون و کاریکاتور جام‌جهانی فوتبال ایران ۱۴۰۱ شرکت کردند که از این میان تعدادی از آثار برگزیده در نمایشگاهی در معرض دید علاقه‌مندان قرار خواهدگرفت. هنرمندان ایرانی در این مسابقه ۶۰۰ اثر ارائه کردند.

علاقه‌مندان به بازدید از این آثار می‌توانند از ۳۰ آبان تا ۱۴ آذر که همزمان با پایان دور گروهی این رویداد ورزشی است، در روزهای شنبه تا چهارشنبه هر هفته از ساعت ۱۸ به حوزه هنری به نشانی خیابان سمیه نرسیده به خیابان حافظ مراجعه کنند.

تجربه خوشنویسی در فضای مجازی استاد حوزه خوشنویسی یادآور می‌شود: برگزاری کلاس‌های خوشنویسی به شکل مجازی در دوران کرونا تجربه‌ای بود که جنبه‌های مثبت و منفی زیادی داشت. در دوران کرونا، مرزهای ناشناخته‌ای در حوزه آموزش پیدا کردیم و متوجه شدیم افرادی از خارج کشور و شهرهای مختلف می‌توانند با استادان بزرگ کار کنند. من برای اولین بار ناچار شدم کارگاه‌های عملی خوشنویسی در دانشگاه را به شکل مجازی برگزار کنم . قبل از آن تصور می‌کردیم این غیرممکن است، چون هنرجوها قلم‌شان باید تراشیده شود و به شکل حضوری نو قلم گرفتن و نوشتن خط را یاد بگیرند اما در کلاس‌های مجازی متوجه شدم با این‌که یک‌تافت ایجاد می‌کند و هنرمند استاد را نمی‌بیند اما از جهت کمی، یک استاد که در بوشهر زندگی می‌کند می‌تواند صداها هنرجواز سراسر کشور داشته باشد. فکرمی‌کنم در بحث آموزش مجازی و جدیت آن تا اندازه‌ای شناخت پیدا کردیم و به نظر می‌رسد در دوره کرونا خیلی افت کمی و کیفی نداشتیم و کلاس‌های انجمن خوشنویسان هم به شکل حضوری و مجازی برقرار بود . اما در حوزه ارائه کار و برگزاری نمایشگاه به‌شدت افت داشتیم. گالری‌ها مکان‌هایی هستند که شاگردان و استادان یکدیگر را می‌بینند و محفلی برای تبادل تجربیات است. اما در دوران کرونا، گالری‌ها و حراج‌ها به شکل اینترنتی برگزار شد.

نگاهی به بانوی شاخص خوشنویس دکتر قلیچ‌خانی که آثار متعددی در زمینه تاریخ خوشنویسی همچون کتاب «آرام‌دسی بر خوشنویسی»، را در کارنامه دارد، درباره جدیدترین تالیف خود که در چند روز آینده منتشر خواهد شد، به‌شناخته‌شده‌ترین بانوی خوشنویس در تاریخ خوشنویسی ایران اشاره کرد و گفت؛ مدت‌هاست روی یکی از دختران فتعلی‌شاه به نام ام‌سلمه مطالعه‌و در سال‌های قبل احوال و آثار این بانوا فراهم‌کردم. در واقع ام‌سلمه شناخته‌شده‌ترین بانوی خوشنویس در تاریخ خوشنویسی ماست. اگرچه ما ده‌ها بانوی خوشنویس داشتیم ولی از احوال و آثار آنها اطلاعات کمی موجود است اما از ام‌سلمه چندین قرن خوشنویسی شده و کتاب‌های مختلف موجود است که همه آنها را استخراج و حتی آثار جعلی منسوب به ایشان را هم بررسی کردم . این کتاب که به نام «ام‌سلمه» است توسط انتشارات پیکره در چند روز آینده منتشر خواهد شد در ۹۰صفحه و به صورت چهار رنگ است و اولین کتابی است که یک بانوی خوشنویس به صورت مستقل در آن معرفی می‌شود. در این کتاب از زندگی و سبک کار و استادانی که ام‌سلمه نزد آنها آموزش دیده است و ویژگی‌های این استاد خوشنویس دوره قاجار نوشته‌ام.

قاب

جام جم

تجسمی

ART

شنبه ۲۸ آبان ۱۴۰۱ ۴ شماره ۶۳۵۹

یادداشت

بخش اول

عمر کوتاه مدیریت فرهنگی

چرا رسانه‌های هنری

در فرهنگ‌سازی کم‌اثر هستند

محمودنوابی موضوع فرهنگ‌و‌هنر به‌عنوان اصلی از ساختار جوامع، نیازمند

برنامه‌ریزی‌های مختلفی است که بتواند تأثیرگذار باشد. این روند همواره از سوی کارشناسان به‌عنوان امری زمان‌بر یاد می‌شود تا عصاره اندیشه در بدنه جامعه رسوخ کرده و قابل رویت شود. هنر به‌عنوان بازویی برای فرهنگ‌سازی نیاز دارد تا با یک برنامه مشخص و البته اختصاص زمان کافی در جهت رشد فرهنگی جامعه تأثیر گذارد و بدون این زمان شاید رسانه‌های هنری در جهت فرهنگ‌سازی قمیم جلوه کنند. با این تعاریف می‌شود دریافت که چگونه است طی چهار دهه گذشته هنوز نمی‌توان از برآیند تأثیرگذاری رسانه‌های هنری مانند سینما، تئاتر، موسیقی و هنرهای تجسمی در سطح فرهنگ عمومی جامعه یک برآیند قابل توجه پیدا کرد.

یکی از اصلی‌ترین مشکلات این حوزه را باید مدیریت‌های کوتاهی دانست که به خاطر نبود زمان کافی همواره براساس سلايق مدیران مختلف پیش‌رفته و هیچ‌گاه به یک جریان تأثیرگذار تبدیل نشده است. درمییمن راستامدیران مختلفی که بر کرسی مدیریت‌های هنری تکیه زده‌اند همواره تلاش داشته‌اند که در جهت تبیین راهکارهای خود در حوزه هنر؛ آیین‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های مختلفی را به‌کار گیرند تا روند جریان هنری به یک ساختار تبدیل شود اما از آنجا که عمر مدیریتی در ایران کوتاه است و از سوی دیگر زمینه انتقال اندیشه‌مدیریتی که باسندسازی، آ‌رشیوسازی و جریان‌گفتنامی مدیریتی صورت می‌گیرد در ساختار نظام اداری کشور جریان ندارد، تمامی این آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها بر سیستم بروکراسی اداری حوزه هنر افزوده و گاه آن قدر دست‌وپاگیر شده‌اند که در روند تأثیرگذاری هنر، اثرات سوء گذاشته‌اند.

از سوی دیگر این آیین‌نامه براساس شرایط جامعه و سرعت تحولات اجتماعی که در دو دهه اخیر بسیار سریع بوده‌اند بازنگری نشده و رشد نکرده‌اند و همین مسأله باعث شده بسیاری از این آیین‌نامه و دستورالعمل‌ها حتی برضد جریان جاری هنر عمل کنند.

اگر می‌خواهیم هنر بر احوال جامعه تأثیر بگذارد و شرایط رشد اندیشه را در جامعه مهیا کند لازم است بر این روند بروکراسی اداری نگاهی دوباره اندازیم و بسیاری از این آیین‌نامه‌هایی که در شاید در زمان تبیین کارآمد بودند در حال حاضر کارایی چندانی ندارند از بدنه سیستم اداری حوزه فرهنگ و هنر خارج کنیم.

زمینه امیدبخش در این راستا شاید مشکلاتی باشد که امروزه به واسطه معضلات فرهنگی خاصه عدم تبیین مفاهیم دربی اغتشاشات به وجود آمده است. فرهنگ عمومی در دهه‌های اخیر موجب کم‌توجهی جدی قرار گرفته‌اند و بازوهای اجرایی آن که رسانه‌های هنری هستند به گونه‌ای بی‌گرفته‌شده‌اند که فرهنگ عمومی را به خوبی بازنمایی نمی‌کنند.

عمر کوتاه مدیریت یکپارچه در عرصه هنر و به تبع آن اجرای برنامه‌های مقطعی و نبود سند یکپارچه برای فرهنگ‌سازی توسط رسانه‌های هنری، با توجه به حوادث اخیر در کشور نیاز به بازنگری جدی دارد.

فرهنگ‌سازی امری زمانبر است و برای به‌ثمرنرستن دستاوردهای آن نیاز به دهه‌هاست؛ درحالی‌که عمر مدیریت فرهنگی در کشور کمتر از چهار سال برآورد می‌شود. با توجه به نبود اسناد بالادستی در کشور که بتواند تداوم بخش جریان هنری باشد، مشکلات بسیاری در کشور رقم خورده که امروز نتایج آن را در خیابان‌ها می‌بینیم. برای رفع این مشکل باید به طرح‌ریزی اسناد توسعه فرهنگی در عرصه فعالیت‌های هنری، توجه جدی نشان دهیم و از آیین‌نامه‌سازی و بخشنامه‌محوری پرهیز کنیم تا روند مدیریت فرهنگی یکدست شود و عمر کوتاه مدیران فرهنگی نتواند خدشه‌ای به جریان تأثیرگذاری رسانه‌های هنری بر فرهنگ عمومی کشور داشته باشد.

کارگاه نقاشی «روایت یاران»

در جمرکان

چهارمین کارگاه نقاشی «روایت یاران» از ۲۶ تا ۲۸ آبان با ارج نهادن به مقام شامخ شهید مهدی زین‌الدین، در استان قم و مسجد مقدس جمرکان برپا شد. در این برنامه هنرمندانی همچون روحا... پروین، خدیجه حسینی، سیدحسین ذاکرزاده، سیدعلی قافله‌باشی، محمدحسن مقفادی و هادی هالای به خلق اثر پرداختند.

پیشتر نیز سه دوره کارگاه نقاشی در استان خوزستان با محوریت شهید جهان‌آرا، استان گلستان با محوریت شهید صمد آسودی و استان خراسان رضوی با محوریت شهید عبدالحسین برونسی با حضور هنرمندان سرشناس و مطرح هنرهای تجسمی برگزار شده بود.